

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

3 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Władysław Pawlak (przewodniczący)

SSN Roman Trzaskowski (sprawozdawca)

SSN Karol Weitz

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 3 grudnia 2024 r. w Warszawie
skargi kasacyjnej M.D.

od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu

z 10 czerwca 2021 r., I Ca 171/21,

w sprawie z powództwa Banku spółki akcyjnej w W.

przeciwko M.D.

o zapłatę,

**uchyła zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w Tarnobrzegu do ponownego rozpoznania
i rozstrzygnięcia o kosztach postępowania kasacyjnego.**

Roman Trzaskowski Władysław Pawlak Karol Weitz

UZASADNIENIE

Wyrokiem z 10 czerwca 2021 r. Sąd Okręgowy w Tarnobrzegu oddalił apelację pozwanej M.D. od wyroku Sądu Rejonowego w Stalowej Woli z 9 lutego 2021 r. zasądającego od niej na rzecz Bank1 S.A. w W. (dalej – „Bank”), kwotę 54 028,58 zł wraz z odsetkami umownymi od kwoty 42 608,91 zł w wysokości czterokrotności stopy kredytu lombardowego NBP, nie wyższymi niż odsetki maksymalne, od 21 kwietnia 2020 r. do dnia zapłaty.

Sądy ustaliły, że 10 czerwca 2015 r. strony zawarły umowę, mocą której Bank udzielił pozwanej kredytu ratałnego obrotowo-operacyjnego w kwocie 50 000 zł, na 10 lat, z ratą kapitałowo-odsetkową w wysokości 648,85 zł, przy założeniu uruchomienia całości kredytu 10 czerwca 2015 r. („Umowa kredytu”).

Środki z kredytu zostały wypłacone pozwanej 19 czerwca 2015 r.

Wobec zaprzestania spłat przez pozwaną pismem z 22 listopada 2017 r. Bank wezwał ją do natychmiastowego uregulowania zadłużenia w wysokości 1 385,17 zł w terminie 14 dni od daty otrzymania wezwania pod rygorem wypowiedzenia Umowy kredytu i skierowania sprawy do postępowania egzekucyjnego, a wobec bezskuteczności wezwania – pismem 5 marca 2018 r., doręczonym pozwanej 16 marca 2018 r., wypowiedział tę Umowę z zachowaniem 30-dniowego terminu wypowiedzenia.

W dniu 27 lipca 2020 r. powód wystawił wyciąg ze swoich ksiąg na łączną kwotę 55 008,51 zł, co obejmowało 42 608,91 zł niespłaconego kapitału, 11 151,60 zł odsetek od należności niespłaconej w terminie do 26 lipca 2020 r. i 1 248 zł kosztów, opłat i prowizji.

Sądy ustaliły również, że postanowieniem z 13 listopada 2020 r. angielskie Biuro ds. Upadłości („T.”) w sprawie [...] wszczętej 21 października 2020 r. ogłosiło upadłość konsumencką M.D.

3 stycznia 2021 r. Bank został przez Bank S.A. w W. ze skutkiem z art. 176 ust. 1 ustawy z dnia 10 czerwca 2016 r. o Bankowym Funduszu Gwarancyjnym, systemie gwarantowania depozytów oraz przymusowej restrukturyzacji (tekst jedn. Dz. U. z 2024 r. poz. 487).

Sądy obu instancji były zgodne, że powód wykazał swoje roszczenie, że nie uległo ono przedawnieniu i że pozwana ma legitymację bierną. Wprawdzie dostrzegły, że po ogłoszeniu upadłości postępowania sądowe, administracyjne lub sądowno-administracyjne dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez syndyka albo przeciwko niemu (art. 144 ust. 1 ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, tekst jedn. Dz. U. z 2020 r., poz. 1228 ze zm.; dalej – „Prawo upadłościowe”). Jednakże Sąd pierwszej instancji uznał, że wniosek o ogłoszenie upadłości pozwanej został złożony 21 października 2020 r., upadłość - ogłoszona 13 listopada 2020 r., a na podstawie Umowy o wystąpieniu Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej z Unii Europejskiej i Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (Dz. U. UE. L. z 2020 r., nr 29, poz. 7; dalej – „Umowa o wystąpieniu”), Wielka Brytania przestała być członkiem Unii Europejskiej, w związku z czym orzeczenia wydane na terenie Wielkiej Brytanii nie są automatycznie uznawane w państwach członkowskich UE. Natomiast Sąd Okręgowy wyjaśnił, że zgodnie z rozporządzeniem Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2015/848 z dnia 20 maja 2015 r. w sprawie postępowania upadłościowego (Dz.U. UE. L. 2015, nr 141, poz. 19; dalej - „rozporządzenie 2015/48”) prawo państwa wszczęcia postępowania upadłościowego określa przesłanki i skutki postępowania upadłościowego, a w Wielkiej Brytanii jest to akt T. (Ustawa o niewypłacalności z 1986 r.). W związku z tym stwierdził, że w sprawie istotne jest, iż pozwana, przedkładając postanowienie o bankructwie, nie przedłożyła dowodu zgłoszenia wierzytelności objętej pozwem w postępowaniu upadłościowym, zaś skutki ogłoszenia upadłości w Wielkiej Brytanii są wiążące w Polsce pod warunkiem, że dłużnik we wniosku o ogłoszenie upadłości wskazał wierzycieli z Polski i wysokość długu.

Skargę kasacyjną od wyroku Sądu Okręgowego w Tarnobrzegu z 10 czerwca 2021 r. wniosła pozwana, zaskarżając go w całości. Zarzuciła naruszenie praw materialnego, tj. art. 144 ust. 1 Prawa upadłościowego, także w związku z art. 19 rozporządzenia 2015/848 i w związku z art. 15 i art. 19 rozporządzenia 2015/848, jak również naruszenie przepisów postępowania, tj. art. 379 pkt 2 w związku z art. 174 § 1 pkt 4, z art. 194 oraz art. 386 § 2 k.p.c. Wniosła o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Okręgowemu

w Tarnobrzegu, o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i uwzględnienie apelacji oraz oddalenie powództwa w całości i orzeczenie o kosztach postępowania i kosztach pomocy prawnej udzielonej pozwanej w urzędzie, ewentualnie – o uchylenie zaskarżonego wyroku w całości oraz uchylenie poprzedzającego go wyroku Sądu Rejonowego w Stalowej Woli z dnia 9 lutego 2021 r. i przekazanie sprawy temu Sądowi Rejonowemu do ponownego jej rozpoznania z udziałem syndyka masy upadłościowej oraz rozstrzygnięcia o kosztach procesu za wszystkie instancje.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Okręgowy, odmiennie niż Sąd pierwszej instancji, prawidłowo uznał, że do upadłości pozwanej znajdowały zastosowanie przepisy prawa unijnego. Zgodnie bowiem z art. 67 ust. 3c Umowy o wystąpieniu rozporządzenie 2015/848 ma zastosowanie do postępowań upadłościowych oraz czynności, o których mowa w art. 6 ust. 1 tego rozporządzenia, jeżeli postępowanie główne wszczęto przed zakończeniem okresu przejściowego, a według art. 126 Umowy o wystąpieniu okres ten obowiązywał do dnia 31 grudnia 2020 r.

W sprawie nie było kwestionowane, że postępowanie upadłościowe pozwanej zostało wszczęte przed zakończeniem okresu przejściowego ani że miało ono charakter postępowania głównego. Z drugiej strony nie zostało ustalone, aby było wszczęte wobec pozwanej wtórne postępowanie upadłościowe. Na główny charakter postępowania wszczętego wobec pozwanej w rozumieniu przepisów unijnych powołano się również w *B.* złożonym przez pozwaną przed Sądem pierwszej instancji (k. 142).

Oznacza to, że w sprawie miał zastosowanie art. 19 ust. 1 rozporządzenia 2015/848, zgodnie z którym orzeczenie o wszczęciu postępowania upadłościowego wydane przez sąd państwa członkowskiego, posiadający jurysdykcję zgodnie z art. 3, podlega uznaniu we wszystkich pozostałych państwach członkowskich z chwilą, gdy orzeczenie to stanie się skuteczne w państwie wszczęcia postępowania. A także art. 20 ust. 1 tego rozporządzenia przewidujący, że orzeczenie o wszczęciu głównego postępowania upadłościowego wywołuje w każdym innym państwie członkowskim, bez potrzeby dopełnienia jakichkolwiek formalności, skutki, które wynikają z prawa państwa wszczęcia postępowania, o ile rozporządzenie nie stanowi

inaczej oraz dopóki w tym innym państwie członkowskim nie zostanie wszczęte wtórne postępowanie upadłościowe. Podobnie art. 18, w myśl którego wpływ postępowania upadłościowego na zawisłe postępowania sądowe lub postępowania polubowne, które dotyczą przedmiotu lub prawa wchodzącego w skład masy upadłościowej dłużnika, podlega wyłącznie prawu państwa członkowskiego, w którym toczy się postępowanie sądowe lub w którym ma siedzibę organ polubowny (*lex fori processualis*).

Z kolei z art. 7 rozporządzenia 2015/848 wynika, że dla postępowania upadłościowego i jego skutków właściwe jest prawo państwa członkowskiego, w którym zostaje wszczęte postępowanie („państwo wszczęcia postępowania”), o ile rozporządzenie nie stanowi inaczej (ust. 1). Prawo państwa wszczęcia postępowania określa przesłanki wszczęcia postępowania upadłościowego, sposób jego prowadzenia i zakończenia (ust. 2). Określa ono m.in. mienie wchodzące w skład masy upadłościowej oraz sposób postępowania z mieniem nabytym przez dłużnika po wszczęciu postępowania upadłościowego (ust. 2 lit. b), wpływ postępowania upadłościowego na środki dochodzenia praw przez poszczególnych wierzycieli, z wyłączeniem zawisłych postępowań sądowych (ust. 2 lit. f), przesłanki oraz skutki zakończenia postępowania upadłościowego, w szczególności w drodze układu (ust. 2 lit. j), jak również prawa wierzycieli po zakończeniu postępowania upadłościowego (ust. 2 lit. k).

W świetle tych unormowań Sąd Okręgowy prawidłowo uznał, że przesłanki i skutki postępowania upadłościowego wobec pozwanej określa prawo angielskie, natomiast skutki tego postępowania dla wszczętego przez powoda procesu określa prawo polskie.

U podstaw oddalenia apelacji pozwanej legło zapatrywanie Sądu Okręgowego, że pozwana nie udowodniła, iż zgłosiła w postępowaniu upadłościowym wierzytelność dochodzoną w niniejszym postępowaniu przez powoda, a tylko w razie takiego zgłoszenia skutki ogłoszenia upadłości pozwanej w Wielkiej Brytanii byłyby wiążące w Polsce. Stwierdzenie Sądu Okręgowego dotyczące wiążącego charakteru skutków upadłości nie jest jednak precyzyjne. Można je uznać za trafne tylko o tyle, o ile wyraża zapatrywanie, że główne

postępowanie upadłościowe wszczęte w Wielkiej Brytanii przed 31 grudnia 2020 r. może pozostawać bez wpływu na postępowanie sądowe przed polskim sądem zmierzające do dochodzenia od upadłego wierzytelności, jeżeli postępowanie przed sądem polskim nie dotyczy masy upadłości.

Zgodnie z art. 144 Prawa upadłościowego po ogłoszeniu upadłości postępowania sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne dotyczące masy upadłości mogą być wszczęte i prowadzone wyłącznie przez syndyka albo przeciwko niemu (ust. 1), postępowania, o których mowa w ust. 1, syndyk prowadzi na rzecz upadłego, lecz w imieniu własnym (ust. 2). Stosownie zaś do art. 145 ust. 1 Prawa upadłościowego postępowanie sądowe, administracyjne lub sądownoadministracyjne w sprawie wszczętej przeciwko upadłemu przed dniem ogłoszenia upadłości o wierzytelność, która podlega zgłoszeniu do masy upadłości, może być podjęte przeciwko syndykowi tylko w przypadku, gdy w postępowaniu upadłościowym wierzytelność ta po wyczerpaniu trybu określonego ustawą nie zostanie umieszczona na liście wierzytelności.

Wejście do sprawy syndyka w miejsce upadłego jest szczególnym podstawieniem procesowym. Z dniem ogłoszenia upadłości upadły traci legitymację do występowania w sprawach dotyczących masy, pozostaje natomiast stroną w znaczeniu materialnoprawnym jako podmiot stosunku prawnego, z którego wyniknął spór. Brak legitymacji formalnej upadłej osoby fizycznej nie jest jednak równoznaczny z brakiem po jej stronie zdolności prawnej, tj. zdolności bycia podmiotem praw i obowiązków. Z tego względu Sąd Najwyższy nie znalazł podstaw do stwierdzenia w sprawie nieważności postępowania, o której mowa w art. 379 pkt 2 k.p.c. Pozwana miała zdolność sądową, to jest zdolność do występowania w procesie jako strona (art. 64 k.p.c.), oraz zdolność procesową, to jest zdolność do czynności procesowych (art. 65 k.p.c.) (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 16 stycznia 2009 r., III CSK 244/08, niepubl.; postanowienia Sądu Najwyższego z 21 lipca 2011 r., V CZ 37/11, niepubl. i z 29 czerwca 2021 r., IV CZ 22/21, niepubl.). Okoliczność, że to pozwana występowała w sprawie a nie syndyk, nie uzasadniała też *in casu* stwierdzenia nieważności postępowania na innych podstawach przewidzianych w art. 379 k.p.c.

Za skuteczny nie mógł zostać uznany zarzut naruszenia art. 194 k.p.c., gdyż zgodnie z art. 391 ust. 1 k.p.c. przepis ten w ogóle nie znajduje zastosowania w postępowaniu apelacyjnym. Ponadto podstawienie syndyka w procesie wynika z art. 144 Prawa upadłościowego, a podstawę jego wezwania do postępowania stanowi art. 174 § 3 k.p.c.

Natomiast odmiennie należy ocenić zarzut naruszenia art. 144 Prawa upadłościowego w związku z art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. Zgodnie bowiem z art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. sąd zawiesza postępowanie z urzędu, jeżeli dotyczy ono masy upadłości i ogłoszono upadłość. Zważywszy przewidziany w tym przepisie obowiązek działania przez sąd *ex officio*, to sąd orzekający obciąża obowiązek ustalenia, czy postępowanie dotyczy masy upadłości. Ze względu zaś na art. 144 i 145 Prawa upadłościowego należy też przyjąć, że to na sądzie spoczywa obowiązek podjęcia odpowiednich czynności w związku z utratą legitymacji procesowej przez osobę fizyczną spowodowaną ogłoszeniem w toku postępowania jej upadłości (zob. np. wyrok Sądu Najwyższego z 17 listopada 2010 r., I CSK 67/10, niepubl., dotyczący obowiązków sądu orzekającego w zakresie braków pełnej legitymacji procesowej w przypadku współuczestnictwa koniecznego).

In casu kwestia, czy postępowanie w niniejszej sprawie dotyczyło masy upadłości, nie była sporna między stronami w toku postępowania pierwszoinstancyjnego. Pozwana podnosiła wówczas, że utraciła legitymację formalną i do postępowania powinien wstąpić syndyk, jak również zarzucała, iż powód nie zgłosił wierzytelności w postępowaniu upadłościowym. Powód nie zaprzeczył twierdzeniu pozwanej, że nie zgłosił swojej wierzytelności w postępowaniu upadłościowym pozwanej, tymczasem twierdzenie pozwanej zakłada, że dane dotyczące powoda i przysługującej mu wierzytelności zostały przez nią wskazane syndykowi, skoro wówczas właśnie powód miał faktyczną możliwość dokonania czynności odpowiadających zgłoszeniu wierzytelności w rozumieniu polskiego prawa upadłościowego. Dopiero w odpowiedzi na apelację powód podniósł, że „osoba zgłaszająca upadłość w Wielkiej Brytanii ma obowiązek dostarczyć syndykowi wszelkie wymagane dokumenty oraz informacje dotyczące ciążącego na niej zadłużenia, czego Pozwana nie zrobiła w stosunku do zadłużenia dochodzonego w niniejszej sprawie”. Skoro Sąd pierwszej instancji stwierdził, że

przedstawione przez pozwaną B. nie podlega automatycznemu uznaniu, gdyż Wielka Brytania wystąpiła z Unii Europejskiej, a powód dopiero w odpowiedzi na apelację podważa nie to, że pozwana ujawniła w postępowaniu upadłościowym wierzytelność dochodzoną w sprawie, lecz to, że nie przedstawiła wszelkich dokumentów i informacji jej dotyczących, ocena Sądu Okręgowego, iż pozwana nie udowodniła zgłoszenia w postępowaniu upadłościowym wierzytelności dochodzonej w sprawie jest co najmniej przedwczesna. Sąd Okręgowy nie podjął żadnych czynności zmierzających do wyjaśnienia, czy postępowanie dotyczy masy upadłości stosownie do art. 174 § 1 pkt 4 k.p.c. oraz art. 144 Prawa upadłościowego. Czynności te zaś obejmowały nie tylko zwrócenie się do odpowiednich zagranicznych organów upadłościowych, ale również nałożenie odpowiedniego zobowiązania na pozwaną, skoro w toku postępowania pierwszoinstancyjnego jej twierdzenia nie zostały zakwestionowane przez powoda, natomiast złożony przed Sądem pierwszej instancji odpowiednik polskiego postanowienia o ogłoszeniu upadłości został zignorowany przez ten Sąd jako niepodlegający automatycznemu uznaniu. Obciążenie pozwanej przez Sąd Okręgowy niekorzystnymi skutkami wypływającymi ze stanowiska tego Sądu, że złożony przez pozwaną B. nie jest wystarczający dla wykazania, iż postępowanie dotyczy masy upadłości, nie było zatem *in casu* uzasadnione.

Z tych względów, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy orzekł, jak w sentencji.

Roman Trzaskowski Władysław Pawlak Karol Weitz

[SOP]

[r.g.]